

УДК 34:004.738.5

ПРАВОВІ АСПЕКТИ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА ЗА ДОПОМОГОЮ МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

**Ю.В. ЯНЧУК, здобувач¹,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України**

Стаття присвячена висвітленню питання становлення інформаційного суспільства на національному й міжнародному рівнях та проблемі створення єдиного інформаційного простору за допомогою всесвітньої комп'ютерної мережі Інтернет.

Інформаційне суспільство, Інтернет-відносини, міжнародний інформаційний простір, Окінавська хартія, Женевські угоди.

Важливою ознакою сучасних загальносвітових процесів є розбудова інформаційного суспільства. У цьому універсальному процесі залишається не вирішеним одне з найважливіших питань – становлення правових засад регулювання інформаційних відносин, пов'язаних з функціонуванням мережі Інтернет, а також дослідження сучасного стану і перспектив розвитку такого регулювання.

Для України проблема правового регулювання Інтернет-відносин є надзвичайно актуальною з огляду на процес становлення національного інформаційного суспільства в нашій країні, а також визначення шляхів інтеграції до світового інформаційного суспільства. Проте в українській науці бракує ґрунтовних і систематизованих міжнародно-правових досліджень з відповідної проблематики. Наявність у нашій країні соціально-економічної потреби в розвитку національного сектору Інтернет як однієї з умов входження до світового інформаційного суспільства, необхідність створення міжнародної уніфікованої системи правового регулювання відносин, пов'язаних з функціонуванням Інтернет, а також відсутність комплексних досліджень обумовлюють актуальність окресленого питання [1].

Метою даної статті є аналіз процесу становлення й розвитку світового інформаційного суспільства та розгляд питання його правового регулювання, зокрема його складової – мережі Інтернет.

Уперше питання формування інформаційного суспільства на державному рівні стали обговорюватися в США. Ще в 1960–1970-х роках там було проведено ряд досліджень, виявлено зростаюче значення інформаційного сектора в економіці країни та визначено перспективи використання новітніх технологій в інших сферах [2, с. 37].

¹ Науковий керівник – доктор юридичних наук, професор В.І. Курило

З початку 1994 р. в розробку проблематики інформаційного суспільства активно включився Європейський союз. Завдання розвитку інформаційного суспільства було поставлено в число пріоритетних [3, с. 156].

Конкретний план дій у даному напрямку був розроблений ЄС у липні 1994 р. й одержав назву «Європейський шлях в інформаційне суспільство». Він передбачав основні напрями діяльності Євросоюзу: створення нормативно-правового простору; розвиток інформаційних мереж, класифікацію основних послуг, стандартизацію устаткування; вивчення соціальних і культурних аспектів інформаційного суспільства; пропаганду концепції інформаційного суспільства серед населення.

Знаменним кроком на шляху розвитку глобального інформаційного суспільства стала Брюссельська конференція 1995 р. країн великої «сімки». У ході конференції було виокремлено основні принципи розвитку інформаційного суспільства: забезпечення справедливої конкуренції, заохочення приватних інвестицій, визначення й адаптація регулюючих механізмів, забезпечення відкритого доступу до мереж, створення умов для забезпечення універсального доступу до інформаційних послуг, підтримка розмаїтості змісту [4, с. 79].

Таким чином, починаючи з Брюссельської конференції державна політика у сфері побудови інформаційного суспільства стала визначатися переважно не в масштабі окремої країни, а на транс'європейському і глобальному рівнях.

Для обговорення актуальних питань формування інформаційного суспільства (цифрового розриву між країнами, дотримання свободи слова, захисту інтересів національних меншин, національної культурної спадщини і мови, протистояння культурній експансії, охорони інтелектуальної власності й ін.) була організована 5-та Європейська конференція міністрів з політики в галузі засобів масової інформації, що проходила 11–12 грудня 1997 р. у Салоніках. У ході конференції міністри держав підкреслили прагнення сприяти внеску нових інформаційних технологій у розвиток прав людини і демократії на загальноєвропейському рівні і висловили бажання, щоб кожний міг користуватися економічними, технічними й соціальними можливостями, наданими цими технологіями і службами [5, с. 68].

У березні 2000 р. Європейська Комісія прийняла нову десятилітню програму «Електронна Європа», метою якої було прискорення руху Європи до інформаційного суспільства і мережної економіки. Дана програма передбачала забезпечення доступу до Інтернету і мультимедіа в усіх навчальних закладах, здешевлення користування Інтернетом, впровадження електронної торгівлі, охорони здоров'я та електронного уряду.

Важливим кроком на шляху до інформаційного суспільства стало прийняття Окінавської Хартії 22 липня 2000 р., у якій були визначені наступні напрями роботи, пов'язані з проведенням економічних і структурних реформ: раціональне керування макроекономікою; розробка інформаційних мереж, що забезпечують швидкий, надійний, безпечний і економічний доступ за допомогою конкурентних ринкових умов; розвиток людських

ресурсів, здатних відповідати вимогам ери інформації, за допомогою освіти і довічного навчання; активне використання інформаційно-телекомунікаційних технологій у державному секторі [6].

Певним підсумком формування міжнародної інформаційної політики можна вважати проведення Всесвітнього Саміту з питань інформаційного суспільства. 10–12 грудня 2003 р. під егідою Генеральної Асамблеї ООН і патронатом Генерального Секретаря ООН Кофі Аннана, а також при сприянні Міжнародного Телекомунікаційного Союзу в Женеві була проведена перша стадія Світового Саміту з питань інформаційного суспільства. Метою цього заходу стало прийняття країнами-учасницями двох стратегічних документів: «Декларації Принципів» і «Плану дій», що стали фактично Конституцією інформаційного суспільства. У цих документах країни офіційно задекларували прагнення і рішучість у досягненні своєї мети: «побудова на основі солідарності, партнерства і поваги до розмаїтості культур, етичних і моральних цінностей – орієнтованого на інтереси людей і розвиток, справедливого глобального інформаційного суспільства для всіх» [7, с. 98].

Основною метою II етапу Саміту, що відбувся в 2005 р. у Тунісі, стало вирішення проблеми інформаційної нерівності і сприяння максимальному використанню потенціалу інформаційно-комунікаційних технологій для всебічного соціально-економічного розвитку. На підсумковому засіданні Саміту 18 листопада 2005 р. світовими лідерами були схвалені два головних документи: «Туніське зобов'язання», у якому підкреслена значущість інформаційно-телекомунікаційних технологій у подоланні «цифрового розриву» у світі і необхідність ефективного міжнародного співробітництва з метою побудови глобального інформаційного суспільства; і «Туніська програма», що містить положення з ключових питань Саміту і наступних кроків, які необхідно здійснити для її виконання.

Таким чином, принципи і механізми, схвалені в Женеві і Тунісі, відкрили нову сторінку в процесі розвитку інформаційного суспільства.

Вперше орієнтацію України на створення «інформаційного суспільства» було офіційно зафіксовано в Стратегії інтеграції України до ЄС (розділ 13), ухваленої в 1998 році. Варто зазначити, що одночасно в 1998 р. було прийнято два Закони України: «Про Концепцію Національної програми інформатизації» та «Про Національну програму інформатизації», якими визначалися принципи і програма дій інформатизації України [8].

Однак тільки в 2005 р. в Україні були проведені Парламентські слухання з цього питання і за їх результатами на початку 2007 р. був прийнятий Закон України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства України на 2007–2015 роки» [9].

Становлення інформаційного суспільства в Україні набуває все більшої актуальності і є запорукою інноваційного демократичного розвитку й інтеграції країни в європейську співдружність, входження у світовий інформаційний простір, а мережа Інтернет разом з персональними комп'ютерами створює технологічну основу для розвитку міжнародної концепції «Всесвітнього інформаційного суспільства».

Отже, з точки зору аналізу інформаційного суспільства важливим є питання задоволення інформаційних потреб суб'єктів інформаційних відносин і проблема доступу до інформації. Варто зазначити, що розвиток нормативної бази є необхідною умовою рішення багатьох проблем інформаційного суспільства. Серед них – цифрова нерівність країн і регіонів, проблема правового регулювання мережі Інтернет, електронної комерції й оподаткування в цій сфері, питання інтелектуальної власності, проблема забезпечення безпеки і конфіденційності інформації, можливість психологічного впливу на індивідуальну й суспільну свідомість, використовуючи сучасні інформаційно-комунікаційні технології.

Необхідно визнати, що вирішення цих проблем залежить насамперед від інформаційної політики як окремих держав, так і від того, наскільки тісно і продуктивно держави будуть співпрацювати в цьому напрямі. Успішність інформаційної політики на національному і міжнародному рівні залишається одним з основних факторів, що впливають на розвиток глобального інформаційного суспільства.

Для формування адекватного інформаційного законодавства необхідно забезпечити передусім вироблення загальної стратегії інноваційного розвитку, в рамках якої виробляються закони; вивчення досвіду розвинених країн та міжнародних вимог до сфери інформатизації; визначення проблем інформаційного суспільства та усунення їх за рахунок систем регулювання; аналітичне забезпечення законодавчих ініціатив; а також публічність законодавчого процесу [10, с. 305].

Отже, визначення на державному рівні важливості використання Інтернет, визнання його значення для інформаційного обміну і реалізації права на інформацію громадян України є надзвичайно важливим моментом для розвитку нашого інформаційного суспільства.

Список літератури:

1. Шахбазян К.С. Міжнародно-правові основи регулювання відносин в мережі Інтернет : дис. ... канд. наук: 12.00.11 / Шахбазян Карина Суренівна. – 2009.
2. Дзьобань О.П. Засоби масової комунікації в контексті інформаційної безпеки: діяльнісні й функціональні аспекти / О.П. Дзьобань // Наукові записки Харківського університету Повітряних Сил. Соціальна філософія, психологія. – Х. : ХУПС. – 2005. – Вип. 2 (23). – С. 37–43.
3. Даніл'ян В.О. Деякі тенденції розвитку інформаційного суспільства на прикладі провідних держав / В.О. Даніл'ян // Наукові записки Харківського університету Повітряних Сил. Соціальна філософія, психологія. – Х. : ХУПС. – 2005. – Вип. 3 (24). – С. 156–163.
4. Березовець Л.В. Інституційне забезпечення / Л.В. Березовець // Інформаційне суспільство. Шлях України // Бібліотека інформаційного суспільства. – К. : «Відродження» та ПРООН, 2004. – С. 78–87.
5. Даніл'ян В.О. Глобальне інформаційне суспільство: культура і людина / В.О. Даніл'ян // Філософські обрії. Науково-теоретичний часопис Інституту філософії імені Г.С. Сковороди НАН України та Полтавського державного педагогічного університету імені В.Г. Короленка. – К. ; Полтава, 2005. – Вип. 14. – С. 67.

6. Окинавская хартия глобального информационного общества. (Окинава, 22 июля 2000 г.) // Законодавство України, документ 998_163. (Okinawa Charter on Global Information Society. Okinawa, July 22).

7. Жарова А.К. Интернет, глобализация и международное право / А.К. Жарова // Общественные науки и современность. – 2004. – № 6. – С. 97–104.

8. Про затвердження Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу : Указ Президента України від 11 червня 1998 р.

9. Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства України на 2007 – 2015 роки // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2007. – № 12.

10. Шашенков Я.О. Правове регулювання інформаційних відносин в Інтернет-просторі / Я.О. Шашенков // Держава і право. Юрид. і політ. науки : зб. наук. пр. – 2010. – Вип. 48. – С. 303–308.

Статья посвящена освещению вопросов становления информационного общества на национальном и международном уровнях и проблеме создания единого информационного пространства с помощью всемирной компьютерной сети Интернет.

Информационное общество, Интернет-отношения, международное информационное пространство, Окинавская хартия, Женевские соглашения.

The article is devoted to the issue of information society at the national and international levels and the problem of creating a unified information space via World Wide Web

Information Society, Internet relations, international information space Okinawan Charter, the Geneva conventions.